

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: Democracy and decision: The pure theory of electoral preference

Smeets, I.S.M.A.

Citation

Smeets, I. S. M. A. (1995). Boekbespreking van: Democracy and decision: The pure theory of electoral preference. *Acta Politica*, 30: 1995(1), 105-108. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3450307>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3450307>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

politieke stromingen in de twintigste eeuw onderzocht worden, toont bijvoorbeeld aan dat het expressief-individualisme met zijn nadruk op zelfontplooiing in de jaren zeventig binnen vrijwel alle politieke stromingen in meerdere of mindere mate onderschreven wordt. In de jaren tachtig wordt het utilitaristische individualisme, met zijn nadruk op zelfhandhaving, dominant. Dat is niet zo'n verrassende konklusie; dit deel van het boek blijft dan ook enigzins steken in een globaal overzicht van de beginselen van politieke stromingen. Die tekortkoming wordt echter dubbel en dwars vergoed door de daaropvolgende case-studies, waarin zeer overtuigend aangetoond wordt hoe belangrijk ideeënhistorisch onderzoek kan zijn om de politieke meningsvorming te verhelderen en de implicaties voor het individualiseringsbeleid scherper te doordenken.

De twee case-studies betreffen de argumentaties rond de bijstandswet en die rond kinderopvang. Uit de case-studies blijkt hoe in de jaren tachtig het zo dominant geworden doelmatigheidsdenken het beleid ten aanzien van bijstand en kinderopvang bepaald heeft, maar ook wordt duidelijk dat een individualiseringsbeleid gericht op economische zelfstandigheid voor vrouwen een te eenzijdig perspectief is, zolang er geen oplossing bedacht is voor de traditioneel door vrouwen verrichte zorgarbeid. Vooral op dit punt blijkt hoe tegenstrijdig het beleid is. Confessionelen bijvoorbeeld onderschrijven inmiddels bijvoorbeeld wel individualisering met betrekking tot betaalde arbeid van vrouwen, maar houden tegelijk vast aan de oude noties van solidariteit tussen gezinsleden. Om die reden houden zij vast aan het idee dat de zorg voor kinderen in de eerste plaats aan moeders toekomt en keren zij zich tegen een juridische individualisering van de bijstand. Sociaal-democraten houden daarentegen veelal vast aan het uitgangspunt van solidariteit tussen zwakke en sterke gezinnen en keren zich om die reden eveneens tegen een juridische individualisering van de bijstand.

Deze tegenstrijdigheden komen misschien wel het scherpst naar voren in het beleid gericht op bijstandsmoeders met jonge kinderen. Terwijl enerzijds het kinderopvangbeleid voor een belangrijk deel verschoven is naar het bedrijfsleven, is anderzijds in recente wetsvoorstellen de sollicitatieplicht voor bijstandsmoeders met jonge kinderen tot uitgangspunt verheven.

In het laatste hoofdstuk formuleert Bussemaker haar alternatieve voorstel voor een 'gematigd, democratisch individualisme'. Hierbij lijkt zij, ondanks haar erkenning dat het utilitaristische individualisme wel degelijk een aantal voordelen biedt, toch vooral een tegenwicht te willen bieden tegen het dominante doelmatigheidsdenken. Zij grijpt dan ook terug op uitgangspunten die aansluiten bij de traditie van het 'expressief-individualisme', te weten privacy, autonomie, zelfontplooiing en respect. Deze uitgangspunten zouden vorm moeten krijgen in combinatie met een actieve verantwoordelijkheid, dat wil zeggen via vrijwillige associaties zou een terugdringing van de staat en een versterking van het middenveld bereikt moeten worden.

Concreet betekent dit dat Bussemaker bijvoorbeeld pleit voor een (partieel) basisinkomen, waarbij vrijwilligerswerk financieel beloond zou worden, en zich voorstander betoont van een gedeeltelijke verschuiving van kinderopvangvoorzieningen van overheid naar particulier initiatief. Deze visie wordt niet alleen op een verhelderende en consistente wijze uitgewerkt, het is ook een moedig pleidooi in een tijd

waarin ontplooiing en autonomie steeds meer opzij geschoven worden ten gunste van een paternalistische opstelling van overheid en welzijnssector. Niettemin laat het boek juist op deze punten een aantal vragen onbeantwoord. Waar ligt de grens bijvoorbeeld tussen privacy en paternalisme? Immers, ook Bussemaker pleit voor financiële 'prikkel' om een verantwoordelijk burgerschap te stimuleren. Bovendien gaat Bussemaker er wat al te vanzelfsprekend vanuit dat een relatief zwakke staat en een sterk middenveld nodig zijn om recht te doen aan zelfontplooiing en actieve verantwoordelijkheid. Wat dat betreft zou dit onderzoek een vervolg verdienen, waarbij de vigerende noties over terugdringing van de staat even genuanceerd op hun tegenstrijdigheden onderzocht zouden kunnen worden als dat in dit boek al gedaan is met betrekking tot visies op het gezin en economische zelfstandigheid van vrouwen. Ondanks deze nog onuitgewerkte kanten, is het boek als geheel een geslaagde poging een historisch geïnformeerde en consistente visie op individualisering te ontwikkelen. Een ieder die in debat wil met Brinkman of van Dam zou dit boek dan ook zeker moeten lezen.

Tjitske Akkerman

Geoffrey Brennan & Loren Lomasky, **Democracy and decision. The pure theory of electoral preference**, Cambridge University Press, New York, 1993.

Among the ever growing quantity of studies on voting behaviour sometimes a book of quality can be found. Brennan and Lomasky have written such a book. In *Democracy and decision. The pure theory of electoral preference* the authors defend the claim that voting behaviour is expressive instead of instrumental and manage to integrate this idea into a public choice framework. The existence of homo economicus as a personal-wealth maximizer in the electoral arena is not abandoned, but given a rather marginal role. Brennan and Lomasky do not reject the idea of motivational neutrality (at an abstract level the agent is seen as a rational personal-wealth maximizer), but they claim that the behavioural consequences will be different in different institutional contexts.

According to Brennan and Lomasky, orthodox public choice has made the crucial mistake of putting choices made in a market setting on a level with choices made at the ballot box. In their view these two choices are incommensurable. In the market setting the agent is decisive: a choice for alternative x is alternative y forgone. At the ballot box, on the contrary, the voter is nondecisive: she actually doesn't choose, but can only express a preference for a candidate or party. Voting for party x doesn't imply that one will not get party y. Indeed, public choice scholars have shown that the probability that one vote will change the outcome of an election is infinitesimal.

Brennan and Lomasky infer from the inconsequentiality of the vote that voters will not reliably vote for the political outcomes they really prefer (in the sense of furthering their personal wealth). The book concentrates on the possibility of a perceived di-

vergence between instrumental and expressive benefits of different candidates or policies. In this case the more substantial expressive gains of the vote will induce voters to vote ethically. Thus, voters endorse policies that they would not choose if they had to pay for it themselves. It is easier to vote for a party that promises to maintain allowances for the elderly than to make monthly transfers to the elderly oneself.

These ideas are not new. Goodin and Roberts (1975) have already formulated the core of Brennan's and Lomasky's argument that inside the polling booth little can be done to further one's interests, so a voter is free to vote his ethical preferences. And Meehl (1977) has pointed out eloquently that in a sense a voter always wastes her vote, so she might as well vote principledly for a minor candidate or party.

What is new of Brennan's and Lomasky's analysis is the decision-theoretic foundation for the idea that behaviour in market and electoral settings is dissimilar. Analogous to relative price theory they state the 'central comparative institutional claim' that at the ballot box, as compared to the market place, the relative significance of expressive elements is equal to the inverse of the probability of being decisive (p. 24). This proposition implies that market and electoral choices are different.

The logic of this theory of electoral choice is set out in chapter 2. In the third chapter of the book, the existence and content of expressive preferences is explored. The authors stress that each person likes to think well of himself: in electoral choices this 'somewhat romanticized doppelganger' is activated because the costs of his action are relatively low. In chapter 4 Brennan and Lomasky explore another critical parameter in their theory: the probability of being decisive in large scale elections. Although discussion remains as to what is the proper way of calculating probabilities, from their analysis it seems safe to conclude that one vote is very unlikely to change the electoral outcome in mass elections.

In the fifth chapter the implications of the expressive theory of electoral preference are shown for the wider theory of electoral politics. The question is explored 'how and to what extent the predominance of expressive elements in electoral choice affects electoral outcomes' (p. 75). They reject the conventional median voter model, in which electoral preferences are interpreted in terms of standard demand curves for public goods. They also assert that the problem of cycling under majority rule, which has been considered as a central problem in public choice orthodoxy, is not a major problem in an expressive theory of voting. Party principle, ideological tradition or loyalty may explain the stability in political outcomes.

In chapters 6 and 7 empirical evidence is presented for the theory of expressive voting. The relativizing stance they take with regard to empirical science is characteristic of the tone of the book: 'The picture of confirmation and rejection of theories as a swashbuckling drama of bold conjectures lance to lance with mortal refutations does not strike us as descriptive in fact or even worthy in aspiration.' (p. 90) In this vein, empirical literature on voter behaviour (including voter turnout) and politicians' behaviour is reviewed. Research findings of, among others, Kinder and Kiewiet (1979, 1981), Sears (1978, 1979, 1980) and Miller (1986) seem to be supportive of the theory of expressive voting. The authors are the first to admit that the empirical findings are 'not unambiguous', but the expressive theory of voting seems to

fare better than its instrumental counterpart.

What is not so much new as refreshing is that Brennan and Lomasky don't stop their analysis at the 'positive predictive science of politics', as has been common practice in public choice theorizing. Instead, in the last two chapters of the book they sketch the implications of the theory of expressive voting for the normative theory of democratic rule. In line with their analysis they plead for the construction of a civic morality in which questions like 'Why should I vote' and 'How should I vote' can be answered satisfactorily. In their view, individuals in a democracy should be taught to be responsible (morally answerable) for whether and how they vote. They regard elections as an important venue in which citizens can (and should) express their political views. Thus, a civic morality of voting should be construed for its own sake (a kind of political character building), and not because of its effect on alternative electoral outcomes.

In this context, two of the (remarkable) constitutional reforms they advance are the open ballot and some form of preferential voting. In their view, voting publicly would reduce the chances of whimsical or malicious electoral choice. The abolition of 'first-preference' voting only, would do away with the minor party dilemma that voters face in a majority electoral system such as that of the United States. *Democracy and decision* touches upon a wealth of topics, of which the expressive theory of electoral preference is the central aspect. It is an intelligent, well written and thought-provoking critique of the way in which orthodox public choice theory conceptualizes voting behaviour as purely interest driven. Within the theoretical confines in which they operate, Brennan and Lomasky have found an elegant way out of the cul-de-sac in which the orthodox public choice account of interest-based voting behaviour has steered.

To the pure public choice adept, however, this theory of expressive voting might seem like 'cursing in the church'. For, Brennan and Lomasky have violated the 'sacred' principle of behavioural neutrality across different institutional contexts. In their analysis, self-interested motivation may transform into expressive or ethical voting behaviour at the ballot box. This implies a serious undermining of public choice's aspiration to develop a unified theory of human behaviour.

However impressive Brennan's and Lomasky's attempt, I doubt whether a rational actor framework is suited at all to sustain a theory of expressive voting. My critique pertains in particular to the role the probability of being decisive plays in this version of an expressive theory. A rational actor considers the instrumental value of her vote to be very small. As she recognizes that her vote will not be decisive, she has the opportunity to vote ethically (and against her narrow self-interest). Although this line of reasoning is coherent within a rational actor framework, it seems to me seriously defective if it also intends to explain the way real-world voters think and act. Instead, the probability of being decisive seems to be of no importance in the decision to vote for a certain candidate or party at mass elections. Rather, voters consider themselves as helping to bring about the victory (or largest possible amount of seats) of their favourite party. Although this behaviour is not rational in Brennan's and Lomasky's conception of the term, I think it is a more realistic description of the way voters make up their minds. If my criticism holds, it still needs to be explained whether or

why voters vote egoistically or ethically, despite Brennan's and Lomasky's important contribution to this discussion.

I.S.M.A. Smeets

M.J. Trappenburg, **Soorten van gelijk: Medisch-ethische discussies in Nederland**, W.E.J. Tjeenk Willink, Zwolle 1993

Moet een niet-roker voorrang krijgen boven een roker wanneer er onvoldoende middelen zijn om beiden een dotterbehandeling te geven? Is het toegestaan embryo's te gebruiken voor medische experimenten? Mogen we van toekomstige werknemers eisen dat ze zich genetisch laten testen?

Dergelijke medisch-ethische vraagstukken zijn onderwerp van de dissertatie van M.J. Trappenburg. Trappenburg analyseert hoe normen op het terrein van de medische ethiek ontstaan, door een aantal maatschappelijke discussies te bestuderen. Ze kiest voor een analyse van die discussies, vanuit de veronderstelling dat medisch-ethische normen juist daarin tot stand komen. Tweede veronderstelling is dat dergelijke normen voor een belangrijk deel bepaald worden door de *structuur* van de discussie en de aard van de argumentaties. Discussies die in juridische termen worden gevoerd, leiden bijvoorbeeld tot andere uitkomsten dan discussies waarin religieuze waarden inspiratiebron vormen. Dit uitgangspunt vereist dat medisch-ethische debatten op hun *inhoud* geanalyseerd worden, en niet bijvoorbeeld als een belangenstrijd worden opgevat (klassieke agendabouwbenadering). Om die reden kiest Trappenburg voor een debat-analytische benadering: het zgn. maatschappelijk communicatie- en argumentatieperspectief.

Trappenburg stelt zich niet alleen ten doel processen van normvorming bloot te leggen, ze beoogt tevens tot een inhoudelijke analyse van debatten te komen, in het bijzonder van dat over patiëntselectie, genetica, orgaantransplantatie en medische experimenten met mensen. In deze bespreking zal de tweede doelstelling centraal staan.

Op zeer heldere en overtuigende wijze beschrijft Trappenburg de structuur van de discussies die in Nederland over de vier vraagstukken gevoerd zijn, en de argumenten die in de debatten gehanteerd worden. Uit die analyse, die ca. 2/3 van haar proefschrift beslaat, distilleert ze vervolgens een drietal denkmodellen, op te vatten als steeds terugkerende argumentatiepatronen: het juridische, liberale en conservatieve model. Kenmerkend voor het juridische model is dat argumentaties worden voorgestructureerd binnen juridische ordeningsprincipes. Het transplantatie- en medische experimenten debat wordt vrijwel geheel door dit model beheerst. De probleemdefinities zijn juridisch van aard, en over mogelijke oplossingen wordt hoofdzakelijk juridisch gedebatteerd. In beide andere discussies is het juridische model zichtbaar, maar niet de dominante redeneertrant.

Ook het liberale denkmodel is in alle debatten zichtbaar. Het vertrekt vanuit het 'harm-principle': zolang de mens geen schade toebrengt aan anderen, is hij vrij te doen en laten wat hij wil. Vanuit dit autonomiebeginsel wordt bijvoorbeeld beargu-

menteerd dat een individu zijn organen mag verkopen, een verbod hierop impliceert een onaanvaardbaar paternalisme. En in het selectiedebat verdedigen aanhangers van dit beginsel een verdeling van medische zorg via de markt.

Onder het conservatieve model tenslotte, valt een aantal verschillende stromingen. Dit argumentatiepatroon is vooral zichtbaar in het debat over patiëntselectie. Vanuit een kritische houding ten aanzien van medisch-technologische ontwikkelingen wordt gepleit voor een cultuuromslag. We moeten leren dat medische zorg niet alle ziekte en lijden weg kan nemen, en er moet meer aandacht komen voor maatregelen die ziekte kunnen voorkómen. Hoofdmoot van het conservatieve model vormt het zgn. gemeenschapsdenken, waarin gezondheid wordt opgevat als een algemeen maatschappelijk belang. Relevante vragen binnen dit model zijn: "hoeveel" gezondheid heeft de gemeenschap nodig om te kunnen bestaan? of "hoeveel" gezondheid heeft het individu nodig om te kunnen functioneren in de gemeenschap?.

Hoewel elk van de modellen in staat is normen te genereren, kennen ze ook nadelen. Een nadeel van het juridisch model is dat het de vorming van nieuwe normen belemmert. Het liberale model schiet vooral tekort wanneer dilemma's betrekking hebben op niet-autonome personen (wilsonbekwamen). En de in het conservatieve model bepleite cultuuromslag maakt het erg moeilijk een probleem daadwerkelijk aan te pakken.

Trappenburg schuift in het laatste gedeelte van haar proefschrift een vierde denkmodel naar voren, waarvan zij vindt dat het beter dan de drie andere modellen in staat is medisch-ethische dilemma's 'op te lossen'. Het vierde model is gebaseerd op Walzer's *Spheres of justice*. Hierin worden verschillende rechtvaardigheidssferen onderscheiden, ieder met een eigen distributiologica, die onze 'shared understandings' binnen die rechtvaardigheidssfeer weerspiegelt. Gezondheidszorg is bij Walzer geen aparte sfeer, hij laat het onder 'security and welfare' vallen (o.a. voedsel, basisonderwijs, gezondheidszorg). *Behoeft*e is het verdelingscriterium binnen deze sfeer. Volgens Trappenburg is het aan te bevelen een aparte sfeer voor gezondheidszorg te onderscheiden, omdat behoeften aan medische zorg, in tegenstelling tot andere behoeften binnen de 'security and welfare' sfeer, grotendeels binnen de arts-patiënt relatie in plaats van collectief worden gedefinieerd. De 'shared understandings' in de medische sfeer zijn terug te vinden in de eed van Hippocrates. Deze vereist dat de arts iedere patiënt zo goed mogelijk behandelt, waarbij alleen de *behoeften* van de patiënt van belang zijn, en niet bijvoorbeeld zijn financiële draagkracht (zoals bij het marktmechanisme), of belangen van derden (bijvoorbeeld belangen van toekomstige generaties). Vanuit dit model genereert Trappenburg tenslotte normen ten aanzien van een aantal medisch-ethische dilemma's.

Het is bewonderenswaardig hoe Trappenburg de enorme hoeveelheid medisch-ethische literatuur weet te ordenen. De beschrijving van de vier debatten stijgt ver uit boven een droge opsomming van standpunten, door de grondige en kritische analyse van de verschillende argumentaties, en door de prettige stijl waarin ze beschreven worden. De lezer krijgt een duidelijk beeld van de structuur van de debatten, mede doordat Trappenburg uit deze casussen denkmodellen weet te distilleren. De betoogtrant is steeds helder en meeslepend, ook wanneer het betoog overgaat van een